

Koronkai Zoltán SJ

JEZSUITA ÉS PÁPA?

A rendalapító Loyolai Szent Ignác csak nagyon nehezen, és kivételes esetekben tudta elfogadni, hogy az általa alapított szerzetesrend tagjai egyházi méltóságokká váljanak. A katolikus egyház élén most mégis egy jezsuita áll.

Azt hiszem, nem én vagyok az egyetlen jezsuita, akit meglepett a bíborosok döntése: ilyen még nem volt, hogy jezsuitát választottak volna meg Szent Péter utódának. Szerzetest is meglehetősen rég választottak pápának, utoljára több mint 180 éve XVI. Gergelyt (1831–1846), aki a kamalduliak rendjéhez tartozott. Szerzetesek közül egyébként a bencés rend adta a legtöbb pápát, szám szerint tizenhetet. Volt négy ferences és négy domonkos is Szent Péter székében. Jezsuitát a péteri szolgálatra eddig még sohasem választottak, bár a Jézus Társasága az elmúlt 450 év során a Katolikus Egyház egyik legmeghatározóbb szerzetes közössége volt, és különleges kötelék is fűzte őket a mindenkori pápához (az úgynevezett negyedik szerzetesi fogadalom, amely feltétlen engedelmességet ígér a pápának a missziós küldetést illetően).

JEZSUITA MOZGÉKONYSÁG

Az hogy jezsuiták eddig nem nagyon jöttek szóba pápaválasztásnál nem politikai motívumokra, vagy a jezsuitákkal kapcsolatos egyházi intrikákra vezethető vissza, hanem sokkal inkább a Jézus Társasága egyik alapvető elgondolásában rejlik. Ugyanis a rend alapítója, Szent Ignác, meg volt győződve arról, hogy fiatal rendje számára a püspöki vagy bíborosi kinevezések végzetes következményekkel járnának. A jezsuita ideál ugyanis a mozgékony volt, vándor apostolokként, szegényen mindig oda menni, ahol az evangélium hirdetésére a legnagyobb szükség van, a püspökség viszont helyhez kötöttséget és gazdagságot jelentett akkoriban, hisz a főpapok egyben földesurak is voltak. Még veszélyesebbnek tűnt, hogy a püspöki kinevezések miatt eltűnik a rend, mert szétkapkodják a rendtagokat. A fiatal Jézus Társasága ugyanis nagyon sikeres volt, jól képzett és egyszerű életvitelű papjai lelkes munkájukkal általános elismerést arattak a hívek körében, épp ezért az uralkodók sorra akarták püspökké tenni a rend tagjait. A hitújítók pörölye alatt szétesőben lévő egyházban égető szükség volt erkölcsös életű és intellektuálisan felkészült főpapokra. Ignác viszont úgy látta, hogy ha rendtársai sorra püspökökké válnak, akkor valószínűleg szétszedik majd az új szerzetes közösséget. Ezért írta Ferdinánd királynak (aki Ausztria hercege és magyar király is volt akkor), hogy „ha néhány eszközt akarnék elképzelni vagy kigondolni arra, hogy ezt a Társaságot lerombolják és megsemmisítsék, akkor a legjelentősebb eszközök egyike vagy éppen a legjelentősebb mind között az lenne, hogy fogadjuk el a püspökséget.”

Ignác ezért mindent megtett, hogy megakadályozza rendtársai püspökké vagy bíborossá való kinevezését. Ezért a jezsuita rend szabályai közé is felvette az egyházi méltóságok elfogadásának tilalmát. Minden ünnepélyes fogadalmas jezsuitának a fogadalomtételkor meg kell ígérnie, hogy nem fogad el ilyen méltóságokat. Itt Ignác még azt az indoklást is hozzáteszi, hogy „nagy gondossággal zárjuk ki a nagyravágyást, amely minden államban és közösségben minden baj szülőanyja szokott lenni.” Ez a rendelkezés tehát a magas pozíciókra törő ambíció, a karrierizmus elleni védekezés is volt.

AZ ENGEDELMESSÉG NEVÉBEN

Ignác egyetlen kivételt ismer: az engedelmességet, ha a pápa maga kér meg egy jezsuitát, hogy püspök vagy bíboros legyen. A pápák pedig az elmúlt évszázadokban számos alkalommal neveztek ki jezsuita püspököket és bíborosokat. Jezuita püspökök főleg a missziós területeken működtek, hiszen sok helyen a jezsuiták voltak az első hittérítők, így a pápa közülük választotta az első püspököket is. Az elmúlt évszázadokban, mivel a bíborosok döntően európai érsekek voltak és 1978-ig kizárólag olasz pápákat választottak, jóllehet számos jezsuita missziós püspök és érsek volt az Újvilágban, a pápaválasztó konklávéknál ők mégsem jöhettek számításba.

Ignác mindent megtett, hogy megakadályozza rendtársai püspökké vagy bíborossá való kinevezését.

Igaz viszont az is, hogy nem csak missziós területre neveznek ki jezsuitákat püspököknek, hanem olykor nagy múltú egyházmegyék élére is, de ennek általában valami különleges motivációja volt. Ilyen kivétel volt Bellarmin Szent Róbert, valamint Carlo Maria Marti-

ni esete. Mindkettőjüket papabili-ként emlegették. Bellarmin Szent Róbert például 1605-ben az esélyesek között volt. Közvetlenül a választás után így írt egyik barátjának: „Azt, hogy Ön azt hitte, hogy megválasztanak pápának, és ezt kívánta is, jóakarata megnyilvánulásaként fogadom. Én azonban ezt a legnagyobb méltóságot nemcsak, hogy soha nem kívántam, hanem mindig iszonyodtam tőle, és teljes szívemből kértem az Urat, emlékezzék meg gyengeségemről, és ne engedje, hogy valaha ilyen veszedelmes magasságba kerüljek.”

P. Carlo Maria Martini professzort, a Római Gergely Egyetem akkori rektorát II. János Pál pápa nevezte ki Milánó érsekévé. Martini bíborost, mielőtt betegsége erőt vett volna rajta, gyakran emlegették II. János Pál pápa legvalószínűbb utódaként.

El kell még mondani, hogy az elmúlt évtizedekben a pápák számos jezsuitát neveztek ki bíborossá (pl. Jean Daniélou, Henri de Lubac, Avery Dulles, Albert Vanhoye stb). Voltak évek, amikor nyolc jezsuita is a bíborosi kollégium tagja volt. Ezek többsége viszont igen idősen került kinevezésre és nem lekipásztor püspökök voltak, hanem egyházkormányzati tapasztalat nélküli, tudós teológusok, akiket a pápák életművük elismeréseképpen jutalmaztak a bíborosi kalappal, ezért sosem merültek fel, mint lehetséges kandidátusok a pápaságra.

CSAK KIVÉTELES ESETEKBEN

Mivel a világ legnagyobb részén már kiépült az alapvető egyházi struktúra, egyre kevesebb a klasszikus missziós terület. Amikor egy missziós területen az egyházszerkezet már kellően megerősödik (plébániák, szemináriumok), akkor egyre inkább a helyi papság köréből nevezik ki a püspököket. A klasszikus értelemben vett missziós területek csökkenésével tehát egyre kevesebb jezsuita püspök kinevezése várható. Ebből pedig az valószínűsíthető, hogy a jövőben még inkább kivétel lesz az egyházkormányzati tapasztalattal rendelkező, ezért jó eséllyel pápává is választható jezsuita bíboros. A körülmények nagyon sajátos alakulása szükséges tehát ahhoz, hogy egy jezsuita szerzetest püspökké nevezzenek ki. Ezért is rendkívüli, hogy most jezsuita pápánk van, de ennek nagy valószínűséggel nem lesz folytatása. Bár a Szentlélek működése mindig hozhat meglepetéseket. Mint most is!